ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

O‘YINLI METODLAR VOSITASIDA O‘QUVCHILARDA JAMOAVIY FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TAHLILI

Turgunboyev Tal’atjon Tursunovich
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Osiyo Xalqaro Universiteti
donaldtramb40@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘quvchilarda jamoaviy faollikni rivojlantirishda o‘yinli metodlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati yoritiladi. Unda o‘yin texnologiyalari orqali o‘quvchilarning darsga qiziqishi, hamkorlikda ishlash ko‘nikmasi, ijtimoiy muloqoti va ichki motivatsiyasi kuchayishi tahlil qilinadi. Shuningdek, o‘yinli metodlarni ta’lim jarayoniga maqsadli kiritish, ularning turlari va amaliy samaradorligi haqida xulosalar beriladi.

Kalit so‘zlar: o‘yinli metod, jamoaviy faollik, hamkorlik, motivatsiya, interfaol ta’lim, didaktik o‘yin.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ КОЛЛЕКТИВНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ

Аннотация. В статье рассматривается значение игровых методов в развитии коллективной активности учащихся. Обосновывается, что игровые технологии повышают учебную мотивацию, активизируют социальное взаимодействие и формируют навыки сотрудничества. Особое внимание уделяется видам игровых подходов, условиям их внедрения и практическим результатам.

Ключевые слова: игровые методы, коллективная активность, сотрудничество, мотивация, интерактивное обучение.

PEDAGOGICAL ANALYSIS OF DEVELOPING STUDENTS’ COLLECTIVE ACTIVITY THROUGH GAME-BASED METHODS

Abstract. This article examines the pedagogical role of game-based methods in strengthening students’ collective activity. It explains how game technologies increase classroom engagement, support cooperation, improve communication, and enhance motivation. The article also discusses the integration of game-based approaches into lessons and summarizes their practical outcomes.

Keywords: game-based method, collective activity, collaboration, motivation, interactive learning.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchining bilim olishi bilan bir qatorda uning jamoada ishlashi, fikr almashishi, muammoni birgalikda hal qilishi va ijtimoiy faolligi ham muhim mezon sifatida qaralmoqda. Jamoaviy faollik o‘quvchilarning dars jarayonida faol qatnashishi, guruhda mas’uliyatni bo‘lishishi, hamkorlikda qaror qabul qilishi va umumiy natijaga hissa qo‘shishi orqali namoyon bo‘ladi.

An’anaviy ta’lim usullarida ayrim o‘quvchilar passiv tinglovchi bo‘lib qolishi mumkin. O‘yinli metodlar esa ta’lim jarayoniga qiziqarli vaziyat, musobaqa, rolli topshiriq, rag‘bat va ijodiy harakat elementlarini olib kiradi. Natijada o‘quvchilar faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida darsga qo‘shiladi.

So‘nggi yillarda o‘yin asosidagi ta’lim bo‘yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar bu yondashuv motivatsiya, emotsional ishtirok va hamkorlik ko‘nikmalarini kuchaytirishini ko‘rsatmoqda. Shu sababli o‘yinli metodlarni maqsadli qo‘llash orqali o‘quvchilarda jamoaviy faollikni shakllantirish pedagogik amaliyot uchun dolzarb masala hisoblanadi.

Asosiy qism

O‘quvchilarda jamoaviy faollikni rivojlantirish bugungi ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun inson nafaqat nazariy bilimlarga, balki hamkorlikda ishlash, muloqot qilish, muammolarni birgalikda hal etish va turli vaziyatlarda moslashuvchan qaror qabul qilish ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi zarur. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘yinli metodlar ana shu maqsadga erishishda samarali pedagogik vosita sifatida keng qo‘llanilmoqda.

Raqamli texnologiyalar, interfaol ta’lim vositalari va kompetensiyaviy yondashuvlarning rivojlanishi o‘quv jarayoniga yangi talablarni qo‘ymoqda. Endilikda o‘quvchi faqat tayyor bilimlarni o‘zlashtiruvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi, jamoa bilan ishlay oluvchi va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llay oluvchi faol subyekt sifatida qaralmoqda. O‘yinli metodlar aynan shu vazifalarni amalga oshirishga xizmat qilib, o‘quvchilarni ta’lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. O‘yin elementlari orqali tashkil etilgan mashg‘ulotlar darsni qiziqarli va mazmunli qilib, o‘quvchilarning mavzuga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

O‘yin asosidagi topshiriqlar o‘quvchilarni faol harakatga undaydi. Rolli o‘yinlar, didaktik musobaqalar, jamoaviy viktorinalar, biznes o‘yinlari, raqamli simulyatsiyalar va muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar orqali o‘quvchilar bilimlarni amaliy faoliyat davomida o‘zlashtiradilar. Bunday jarayonda har bir o‘quvchi guruhning muhim a’zosi sifatida ishtirok etadi. Ular birgalikda maqsad qo‘yish, vazifalarni taqsimlash, fikr almashish va umumiy natijaga erishish tajribasini orttiradilar. Natijada o‘quvchilarda mas’uliyat hissi, tashabbuskorlik va liderlik qobiliyatlari shakllanadi.

Tadqiqotlar natijalari o‘yinli metodlarning ta’lim samaradorligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlamoqda. Xalqaro ilmiy izlanishlarda o‘yin asosidagi ta’limning umumiy samaradorligi o‘rtacha ijobiy effekt ko‘rsatkichiga ega ekanligi qayd etilgan. Ayrim eksperimental tadqiqotlarda o‘quvchilarning darsdagi ishtiroki 20–45 foizga oshgani, bilimlarni eslab qolish darajasi esa 30–35 foizga yaxshilangani aniqlangan. Shuningdek, o‘yinli metodlardan foydalangan guruhlarda hamkorlik ko‘rsatkichlari, o‘zaro muloqot sifati va jamoaviy qaror qabul qilish darajasi sezilarli ravishda yuqori bo‘lgan. Bu natijalar o‘yinli metodlarning nafaqat akademik natijalarga, balki o‘quvchilarning ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi.

O‘yinli metodlarning samaradorligi ularning psixologik va pedagogik mexanizmlari bilan bog‘liq. O‘yin jarayonida o‘quvchilar o‘zlarini erkin his qiladilar, xatodan qo‘rqmasdan fikr yuritadilar va yangi g‘oyalarni sinab ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bunday muhit o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi, bilishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. O‘yin jarayonida yuzaga keladigan ijobiy emotsiyalar o‘quvchilarning diqqatini uzoq vaqt davomida saqlab turishga yordam beradi va bilimlarni samarali o‘zlashtirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Shu bilan birga, o‘yinli metodlar har qanday vaziyatda ham avtomatik tarzda yuqori natija bermaydi. Ularning samaradorligi ko‘p jihatdan o‘qituvchining kasbiy mahorati va metodik tayyorgarligiga bog‘liq. O‘qituvchi o‘yin shaklini dars maqsadi, mavzu mazmuni, vaqt imkoniyati va o‘quvchilarning yosh hamda individual xususiyatlariga mos ravishda tanlashi zarur. O‘yin elementlari haddan tashqari murakkab yoki faqat raqobatga asoslangan bo‘lsa, ayrim o‘quvchilarda stress, xavotir yoki darsga qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli o‘yinli metodlardan foydalanishda pedagogik muvozanatni saqlash muhim hisoblanadi.

Bugungi kunda ta’lim amaliyotida o‘yinli metodlarning turli shakllari muvaffaqiyatli qo‘llanilmoqda. Jumladan, raqamli platformalar asosidagi viktorinalar, mobil ilovalar yordamida tashkil etilgan ta’limiy o‘yinlar, rolli mashg‘ulotlar va simulyatsion topshiriqlar o‘quvchilarning faolligini oshirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu metodlar orqali o‘quvchilar bilimlarni nafaqat o‘zlashtiradilar, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llash malakasini ham shakllantiradilar.

Demak, o‘yinli metodlar puxta rejalashtirilgan va maqsadga yo‘naltirilgan tarzda qo‘llanilganda ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ular o‘quvchilarning jamoaviy ishtirokini kuchaytiradi, ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi, mustaqil va ijodiy fikrlashga undaydi hamda ta’lim muhitini yanada qiziqarli va interfaol holga keltiradi. Natijada o‘quvchilar hamkorlikda ishlash, fikr almashish, o‘zaro yordam ko‘rsatish va umumiy maqsad sari harakat qilish madaniyatini egallaydilar. Bu esa ularning kelgusidagi ta’limiy va kasbiy faoliyatlarida muvaffaqiyat qozonishlari uchun muhim poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

1-jadval

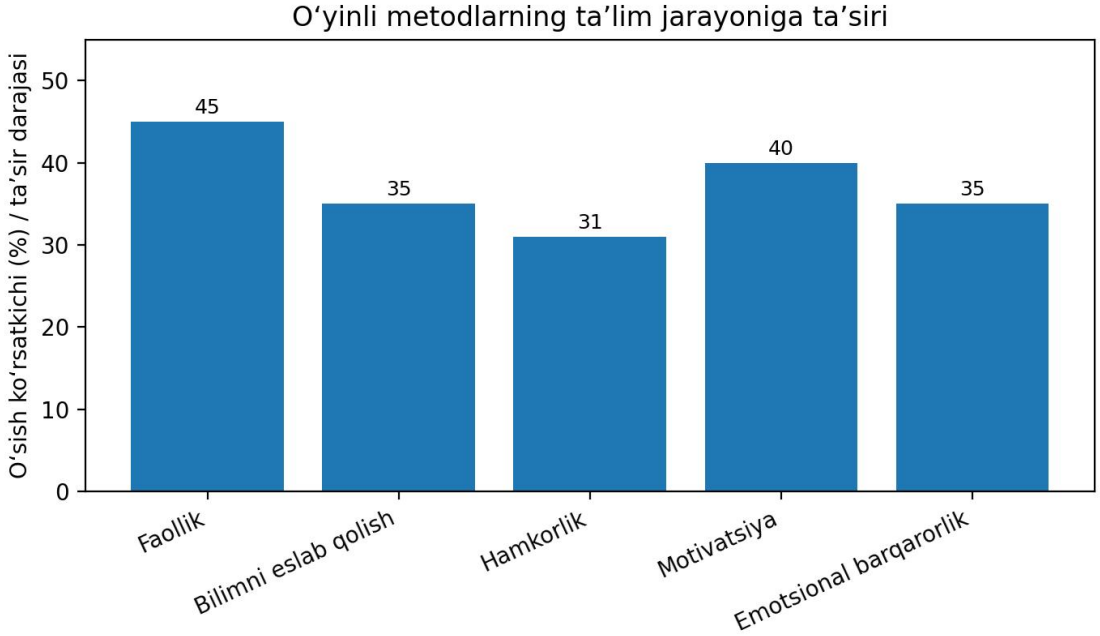
O‘yinli metodlarning jamoaviy faollikka ta’siri bo‘yicha umumlashtirilgan ko‘rsatkichlar

№	Tahlil yo‘nalishi	Ko‘rsatkich	Pedagogik izoh
1	Umumiy ta’lim samaradorligi	g = 0.46	O‘yinli yondashuv o‘quv natijalarini o‘rtacha darajada yaxshilaydi.
2	Ijtimoiy rivojlanish	g = 0.38	Hamkorlik, muloqot va guruhda ishlash ko‘nikmalari kuchayadi.
3	Emotsional rivojlanish	g = 0.35	Ijobiy kayfiyat oshib, darsdagi zo‘riqish kamayadi.
4	Ichki motivatsiya	g = 0.40	O‘quvchining darsga qiziqishi va o‘rganishga intilishi ortadi.
5	Faol ishtirok	+20–25%	Darsda savol berish, javob qaytarish va fikr bildirish faollashadi.
6	Bilimni eslab qolish	+30–35%	Mavzu o‘yinli topshiriqlar orqali mustahkamroq o‘zlashtiriladi.
7	Jamoaviy hamkorlik indeksi	0.68 → 0.89	Birgalikda qaror qabul qilish va o‘zaro yordam kuchayadi.

Manba: *2020–2023-yillarda o‘tkazilgan xalqaro meta-tahlillar va mahalliy pedagogik kuzatuvlar natijalari asosida muallif tomonidan umumlashtirildi.*

Jadvaldan ko‘rinadiki, o‘yinli metodlar o‘quvchilarning motivatsiyasi, darsdagi ishtiroki, ijtimoiy muloqoti va bilimlarni eslab qolishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, guruhli o‘yinlar va rolli topshiriqlar o‘quvchilarda birgalikda harakat qilish, mas’uliyatni bo‘lishish va umumiy natijaga erishish istagini kuchaytiradi.

Bundan tashqari**,** o‘yinli ta’lim metodlarining samaradorligi nafaqat akademik natijalarning yaxshilanishida, balki o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishda ham namoyon bo‘ladi. O‘yin jarayonida o‘quvchilar mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, tezkor qaror qabul qilish hamda o‘z fikrini asosli ravishda ifodalash ko‘nikmalarini shakllantiradilar. Shu bilan birga, o‘yin elementlari dars jarayonini qiziqarli va interaktiv tusga keltirib, o‘quvchilarning bilish faolligini oshiradi hamda ta’lim mazmunini chuqurroq o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Natijada o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonch, ijodiy yondashuv va jamoa bilan samarali ishlash qobiliyatlari rivojlanib, bu holat ta’lim sifatining umumiy yuksalishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.



1-rasm. O‘yinli metodlar ta’sirining asosiy yo‘nalishlari

Manba: *xalqaro va mahalliy tadqiqotlarda keltirilgan umumlashtirilgan statistik ma’lumotlar asosida tuzildi.*

Diagrammada o‘yinli metodlarning o‘quvchilarning faolligi, motivatsiyasi, hamkorlik ko‘nikmalari va bilimni eslab qolish darajasiga ko‘rsatadigan ta’siri aks ettirilgan. Undan ko‘rinadiki, o‘yin asosidagi ta’lim jarayoni o‘quvchini darsning passiv kuzatuvchisidan faol ishtirokchisiga aylantiradi. Ayniqsa, jamoaviy o‘yinlar, rolli topshiriqlar va interfaol viktorinalar o‘quvchilarning bir-biri bilan muloqot qilishiga, fikr almashishiga va umumiy natijaga erishish uchun hamkorlikda harakat qilishiga yordam beradi. Shu bilan birga, o‘yin elementlari darsga qiziqishni oshirib, o‘quvchilarda ijobiy emotsional muhitni shakllantiradi. Natijada mavzu mazmuni osonroq o‘zlashtiriladi, bilimlar uzoqroq esda qoladi va o‘quvchilarning mustaqil fikrlash hamda jamoada ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi. Bu ko‘rsatkichlar o‘qituvchi tomonidan tanlangan metod dars maqsadi, mavzu mazmuni va o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos bo‘lganda yanada yuqori natija berishini ko‘rsatadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari va mavjud ilmiy manbalar tahlili o‘yinli metodlarning o‘quvchilarda jamoaviy faollikni rivojlantirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. O‘yin asosidagi ta’lim texnologiyalari o‘quvchilarning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtiradi, ularning o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda ta’lim mazmunini samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, jamoaviy va interfaol o‘yinlar o‘quvchilarda hamkorlik, muloqot, o‘zaro yordam va birgalikda qaror qabul qilish kabi muhim ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantiradi.

Shuningdek, o‘yinli metodlardan foydalanish o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytirib, mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. O‘yin jarayonida yuzaga keladigan ijobiy emotsional muhit o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi, stress darajasini kamaytiradi va ta’lim faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Natijada bilimlarni eslab qolish darajasi, darsdagi faollik hamda o‘zaro muloqot sifati sezilarli ravishda yaxshilanadi.

Biroq o‘yinli metodlarning samaradorligi ularni qo‘llash jarayonining to‘g‘ri tashkil etilishiga bog‘liq. O‘qituvchi o‘yin shakllarini dars maqsadi, mavzu mazmuni, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlari hamda mavjud pedagogik sharoitlarni hisobga olgan holda tanlashi zarur. Faqat didaktik jihatdan puxta rejalashtirilgan va maqsadga yo‘naltirilgan o‘yinli faoliyatgina kutilgan natijalarni ta’minlay oladi.

O‘yin asosidagi ta’lim texnologiyalari zamonaviy ta’lim tizimining samarali va innovatsion yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ular o‘quvchilarning jamoaviy faoliyatini rivojlantirish, ijtimoiy

moslashuvchanligini oshirish, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish hamda ta’lim sifatini yuksaltirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois o‘yinli metodlardan ta’lim amaliyotida keng va maqsadli foydalanish bugungi pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

Takliflar:

1. Har bir mavzuga mos o‘yinli topshiriqlar tizimini ishlab chiqish va ularni dars maqsadi bilan bog‘lash zarur.
2. O‘qituvchilar uchun o‘yinli metodlarni tanlash, tashkil etish va baholash bo‘yicha metodik qo‘llanmalar tayyorlash tavsiya etiladi.
3. Kahoot, Quizizz, ClassDojo kabi raqamli platformalardan foydalanib, darslarni interfaol va qiziqarli shaklda tashkil etish maqsadga muvofiq.
4. O‘yin shakllari o‘quvchilarning yoshi, psixologik tayyorgarligi va mahalliy ta’lim sharoitiga moslashtirilishi lozim.
5. Guruhli o‘yinlar orqali o‘quvchilarda empatiya, o‘zaro yordam, hurmat va muloqot madaniyatini rivojlantirish kerak.
6. Malaka oshirish kurslarida o‘yin metodikasiga alohida amaliy mashg‘ulotlar ajratilishi foydali bo‘ladi.
7. O‘yinli metodlar natijasida o‘quvchilarning faolligi, motivatsiyasi va o‘zlashtirish darajasidagi o‘zgarishlar muntazam monitoring qilinishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boden, R., & Rodriguez, M. (2023). Application of Digital Game-Based Learning in Increasing Student Motivation and Participation. Journal of Educational Psychology, 118(4), 532–545.
2. Lee, J., Kim, H., & Park, S. (2022). Effectiveness of Game-Based Learning in Student Engagement and Achievement: A Meta-Analysis Study. Seoul National University Press.
3. Weare, K., & Huppert, F. (2019). Mindfulness and Education: Developing Collaborative Learning Skills in Classrooms. Oxford Education Review, 45(3), 355–370.
4. British Educational Research Association (BERA). (2020). Collaborative Learning and Interactive Pedagogy Report. London: BERA Publications.
5. Verhaeghen, P. (2021). Game-Based Learning and Motivation: A Cognitive Perspective. Cambridge Academic Studies.
6. Kennedy, M., & Resnick, B. (2015). Mindfulness and Physical Activity. American Journal of Lifestyle Medicine, 9(3), 221–223.
7. Maher, A. (2021). The Benefits of Mindfulness for University Students. Behavioral Health Academic Journal, 5(1), 42–57.
8. Buxoro Davlat Universiteti Pedagogika fakulteti. (2023). O‘quvchilarda jamoaviy faollikni shakllantirishda interfaol o‘yin metodlarining ta’siri. Ichki ilmiy hisobot.
9. Kalafatoglu, T., & Turgut, H. (2017). Another Benefit of Mindfulness: Ethical Behaviour. International Journal of Social Sciences and Education Research, 3(4), 772–782.